

Bruksela, 7 czerwca 2023 r.
(OR. en)

9955/23

SOC 410
EMPL 287
ECOFIN 542
EDUC 239

NOTA

Od:	Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej
Do:	Komitet Stałych Przedstawicieli / Rada
Dotyczy:	Ocena zaleceń dla poszczególnych krajów na 2023 r. oraz realizacja zaleceń dla poszczególnych krajów na 2022 r.: Opinia Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej – Zatwierdzenie

Delegacje otrzymują w załączeniu wyżej wspomnianą opinię do zatwierdzenia na posiedzeniu Rady (EPSCO), które odbędzie się 12 czerwca 2023 r.

Horyzontalna opinia
Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej
w sprawie cyklu europejskiego semestru w 2023 r.

Wprowadzenie

Na podstawie postanowień tytułów IX i X Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), mandatu komitetów przyznanego na mocy art. 148, 150 i 160 oraz decyzji Rady ustanawiających komitety – Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej przeanalizowały postępy poczynione przez państwa członkowskie we wdrażaniu stosownych zaleceń wydanych przez Radę UE dla poszczególnych krajów w latach 2019–2022 w dziedzinie zatrudnienia, umiejętności, ochrony socjalnej i włączenia społecznego¹.

Podczas całego cyklu semestru, w następstwie odpowiednich wniosków przedstawionych przez Komisję Europejską i zgodnie z art. 148 TFUE, w 2023 r. komitety przyczyniły się również do sfinalizowania nowych wersji *zalecenia w sprawie polityki gospodarczej w strefie euro, wspólnego sprawozdania o zatrudnieniu i zaleceń dla poszczególnych krajów*. Ponadto opracowane zostały konkluzje Rady, będące odpowiedzią na roczną analizę zrównoważonego wzrostu gospodarczego na 2023 r. oraz na wspólne sprawozdanie o zatrudnieniu na 2023 r.

¹ Komitety przyjęły dwa różne podejścia do prowadzenia swoich odpowiednich działań w zakresie wielostronnego nadzoru w 2023 r. Komitet Ochrony Socjalnej opowiedział się za dokonaniem przeglądu postępów w realizacji najnowszego zestawu zaleceń dla poszczególnych krajów wydanych w 2022 r., podczas gdy Komitet ds. Zatrudnienia postanowił oprócz tego kontynuować ocenę postępów w odniesieniu do kilku wcześniejszych zaleceń dla poszczególnych krajów, które to zalecenia uznano za nadal istotne, oraz uzupełnić je o dodatkowe wyzwania określone dzięki jego narzędziom monitorowania (takim jak Przegląd sytuacji w dziedzinie zatrudnienia i tablica wskaźników społecznych).

W 2023 r. Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej zastanawiały się również, jak wzmocnić społeczny wymiar europejskiego semestru, zgodnie z kolejnymi mandatami otrzymanymi od prezydencji francuskiej, czeskiej i szwedzkiej, na wniosek Belgii i Hiszpanii dotyczący wprowadzenia „procedury dotyczącej zakłóceń równowagi społecznej”.

W szczególności, po ustanowieniu specjalnej wspólnej grupy roboczej, której zadaniem jest dalsza analiza kwestii poruszonych w opinii komitetów z maja 2022 r.², komitety sformułowały zestaw *najważniejszych przesłań* podsumowujących ustalenia zawarte w sprawozdaniu technicznym w sprawie włączenia *ram konwergencji społecznej* do europejskiego semestru³.

Część 1 niniejszej opinii zawiera ogólne poglądy komitetów na temat aspektów dotyczących zarządzania europejskim semestrem. **Część 2** zawiera refleksje na temat propozycji zaleceń dla poszczególnych krajów na 2023 r. przyjętych przez Komisję Europejską i przedstawionych Komitetowi ds. Zatrudnienia i Komitetowi Ochrony Socjalnej w dniu 25 maja 2023 r. **Część 3** zawiera wyniki analizy postępów państw członkowskich we wdrażaniu stosownych zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2019–2022 i wyniki analizy powiązanych z nimi wyzwań – w formie przesłań tematycznych wynikających z przeglądów dokonanych przez oba komitety w ramach wielostronnego nadzoru. Wnioski w odniesieniu do poszczególnych krajów znajdują się w **załącznikach**.

² Dok. 9222/22.

³ Dok. 9481/23 w oparciu o sprawozdanie techniczne wspólnej grupy roboczej.

Część 1

Aspekty dotyczące zarządzania europejskim semestrem

Podczas całego cyklu europejskiego semestru w 2023 r., a zwłaszcza w kontekście wytycznych politycznych opracowanych przez Komisję, Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej z zadowoleniem odnosiły się do **ciągłej refleksji nad czterema wymiarami „konkurencyjnej zrównoważoności”**, do skupienia się na **wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych**, a także do **włączenia unijnych głównych celów i celów krajowych na 2030 r. w zakresie zatrudnienia, umiejętności i ograniczania ubóstwa**⁴. Jak określono w programie strategicznym dla UE na lata 2019–2024⁵, wdrożenie filaru praw socjalnych powinno być jednym z kluczowych priorytetów na szczeblu unijnym i krajowym, z należytym uwzględnieniem odpowiednich kompetencji oraz zasad pomocniczości i proporcjonalności. W tym kontekście europejski semestr – jako unijne ramy koordynacji i nadzoru polityki gospodarczej, fiskalnej, zatrudnieniowej i społecznej, zgodnie z Traktatem – powinien nadal odgrywać **kluczową rolę we wspieraniu wdrażania filaru w państwach członkowskich**.

⁴ Co najmniej 78% ludności w wieku 20–64 lat powinno mieć zatrudnienie; co najmniej 60% wszystkich dorosłych (w wieku 25–64 lat) powinno co roku uczestniczyć w działaniach edukacyjnych; liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym powinna zmniejszyć się o co najmniej 15 mln (w porównaniu z 2019 r.).

⁵ Na szczycie w Brukseli w dniu 20 czerwca 2019 r. Rada Europejska uzgodniła program UE na najbliższych 5 lat. Nowy program strategiczny na lata 2019–2024 określa obszary priorytetowe, które ukierunkują prace Rady Europejskiej i będą służyć jako wytyczne dla programów prac innych unijnych instytucji.

Wdrażanie **planów odbudowy i zwiększania odporności** pozostaje częścią europejskiego semestru, w tym w odniesieniu do uruchomienia **planu REPowerEU**, który ma służyć szybkiemu zmniejszeniu zależności Europy od paliw kopalnych i przyspieszeniu zielonej transformacji⁶. Uwzględniając wpływ planów odbudowy i zwiększania odporności na kształtowanie wytycznych dotyczących polityki w europejskim semestrze, Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej ponownie stwierdzają **potrzebę angażowania Rady EPSCO we wszystkie kwestie związane z wyzwaniami i priorytetami dotyczącymi zatrudnienia, umiejętności i polityki społecznej**, z myślą o zapewnieniu wskazówek politycznych, spójności polityki, poczucia odpowiedzialności oraz jednolitości we wdrażaniu reform i inwestycji w tych dziedzinach polityki na szczeblu krajowym.

Zgodnie z powyższym, **przyjąwszy z zadowoleniem wznowienie bardziej standardowego cyklu w 2022 r.** w następstwie tymczasowych dostosowań w semestrze w 2021 r., Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej wzywają do **ustanowienia ściślejszej koordynacji między polityką gospodarczą, fiskalną, zatrudnieniową i społeczną**⁷, biorąc pod uwagę szeroki zakres obecnych zagrożeń społeczno-gospodarczych i wyzwań politycznych, na które ma wpływ rosyjska wojna napastnicza przeciwko Ukrainie, oraz z myślą o zapewnieniu sprawiedliwej zielonej i cyfrowej transformacji oraz zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu. W tym kontekście **wzmocnienie roli Rady EPSCO i jej komitetów w ramach europejskiego semestru** – również w świetle trwającego przeglądu zarządzania gospodarczego – pozostaje jednym z najważniejszych celów, przy jednoczesnym uznaniu **potrzeby kontynuowania wysiłków na rzecz uaktualnienia narzędzi monitorowania stosowanych przez te komitety, utrzymania obecnego ukierunkowania semestru zgodnie z Traktatem oraz unikania ryzyka obciążenia administracyjnego.**

⁶ W maju 2022 r. Komisja zaproponowała wprowadzenie ukierunkowanych zmian do rozporządzenia w sprawie RRF w celu włączenia specjalnych rozdziałów REPowerEU do istniejących planów odbudowy i zwiększania odporności państw członkowskich. W następstwie porozumienia politycznego osiągniętego przez Parlament Europejski i Radę w dniu 14 grudnia 2022 r. możliwość dodania nowych rozdziałów REPowerEU została sformalizowana rozporządzeniem 2023/435 z dnia 27 lutego 2023 r.

⁷ Zgodnie z odpowiednimi kompetencjami traktatowymi oraz zasadami pomocniczości i proporcjonalności.

W następstwie przeprowadzonej równolegle z cyklem semestru 2023 analizy dotyczącej ewentualnego włączenia ram konwergencji społecznej i po zapoznaniu się z wnioskami ustawodawczymi przedstawionymi przez Komisję w dniu 26 kwietnia 2023 r. dotyczącymi zreformowanych unijnych ram zarządzania gospodarczego⁸, **Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej z zadowoleniem przeprowadziłyby wspólne refleksje na temat przyszłości europejskiego semestru na szczeblu technicznym i politycznym wraz ze stroną Ecofin⁹**, w tym na temat tego, w jaki sposób wnioski dotyczące zreformowanego zarządzania gospodarczego w UE uwzględnią potrzebę kontynuowania reform strukturalnych w dziedzinie zatrudnienia, umiejętności i spraw społecznych w celu wdrożenia Europejskiego filaru praw socjalnych.

Komitety doceniają **możliwość wniesienia wkładu w trwające rozważania na temat przyszłości polityki spójności przed kolejnym cyklem programowania¹⁰**, biorąc pod uwagę jej istotne powiązania z europejskim semestrem i dodatkowe finansowanie dostępne w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF). Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej są zdania, że aby podtrzymać aspiracje Europejskiego filaru praw socjalnych i aktywnie przyczynić się do osiągnięcia unijnych głównych celów i celów krajowych na 2030 r., ważne jest, by **dalej dyskutować o skuteczności polityki spójności**, w tym o jej dostosowaniu do zaleceń dla poszczególnych krajów wydanych w kontekście semestru, oraz **zastanowić się nad doświadczeniami zdobytymi podczas wdrażania RRF na potrzeby przyszłego kształtu innych unijnych funduszy**.

⁸ Dostępne w internecie i sformułowane na podstawie konkluzji Rady pt. „Wytyczne dotyczące reformy unijnych ram zarządzania gospodarczego” zatwierdzonych na posiedzeniu Rady Ecofin w dniu 14 marca 2023 r.

⁹ W tym kontekście na posiedzeniu Komitetu Polityki Gospodarczej w dniu 16 maja 2023 r. kilku członków tego komitetu wezwało do zacieśnienia współpracy między komitetami wspomagającymi Radę EPSCO i Radę Ecofin.

¹⁰ W styczniu 2023 r. prace rozpoczęła grupa wysokiego szczebla ds. przyszłości polityki spójności (grupa ekspertów wysokiego szczebla ds. przyszłości polityki spójności UE, GWS 4). W skład grupy wchodzi 18 przedstawicieli środowisk akademickich, władz krajowych, regionalnych i lokalnych, partnerów społecznych i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego mianowanych we własnym imieniu. Grupa wysokiego szczebla powinna przygotować sprawozdanie na początku 2024 r. Oczekuje się, że w połowie 2025 r. Komisja przyjmie wnioski dotyczące kolejnych wieloletnich ram finansowych (WRF). W tym kontekście Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej przeprowadziły pierwszą wymianę poglądów w dniu 11 maja 2023 r.

Ponadto Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej przeprowadziły również **wszechstronne dyskusje z europejskimi partnerami społecznymi i przedstawicielami organizacji społeczeństwa obywatelskiego**, w tym na temat pakietu wiosennego, co zaowocowało konstruktywnym i merytorycznym dialogiem, który został uwzględniony podczas przygotowywania niniejszej opinii. Komitety uważają, że **angażowanie partnerów społecznych, społeczeństwa obywatelskiego i innych zainteresowanych stron w sposób terminowy i konstruktywny na wszystkich etapach europejskiego semestru i cyklu kształtowania polityki ma kluczowe znaczenie** dla powodzenia koordynacji i wdrażania polityki gospodarczej, zatrudnieniowej i społecznej.

Część 2

Ocena propozycji Komisji dotyczących zaleceń dla poszczególnych krajów na 2023 r.

Publikacja propozycji dotyczących zaleceń dla poszczególnych krajów na 2023 r., przyjętych przez Komisję w dniu 24 maja 2023 r., zasadniczo **potwierdziła podejście zastosowane przez Komisję w 2022 r. w odniesieniu do wytycznych dotyczących polityki dla państw członkowskich**. Komitety przyjmują do wiadomości, że **liczba zaleceń dla poszczególnych krajów w obszarach wchodzących w zakres kompetencji Rady EPSCO pozostaje bardziej ograniczona niż w cyklach semestru poprzedzających wprowadzenie RRF**, zgodnie z podejściem uproszczonym uwzględniającym kompleksowy charakter planów odbudowy i zwiększania odporności.

Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej przyjmują również do wiadomości **stosunkowo większą liczbę „horyzontalnych” zaleceń dla wszystkich państw członkowskich** – w szczególności w odniesieniu do ukierunkowanych środków fiskalnych chroniących gospodarstwa domowe znajdujące się w trudnej sytuacji przed wysoką inflacją i gwałtownym wzrostem cen energii, nabywania umiejętności ekologicznych oraz wdrażania programów polityki spójności i planów odbudowy i zwiększania odporności, w tym finalizacji nowych rozdziałów REPowerEU. Chociaż wysiłki podejmowane w celu uproszczenia semestru są mile widziane, **należy zachować specyficzny dla poszczególnych krajów charakter zaleceń dla poszczególnych krajów, zwłaszcza w świetle bardziej ograniczonej liczby proponowanych zaleceń dotyczących zatrudnienia i kwestii społecznych.** Komitety ponownie podkreślają znaczenie monitorowania wdrażania reform zatrudnienia i reform społecznych w ramach planów odbudowy i zwiększania odporności jako część swoich corocznych działań w zakresie wielostronnego nadzoru i przeglądu.

Podczas dyskusji na temat propozycji dotyczących zaleceń dla poszczególnych krajów na 2023 r. **kontakty z Komitetem Polityki Gospodarczej (EPC) i zastępcami członków Komitetu Ekonomiczno-Finansowego (EFCA) umożliwiły skuteczną analizę kilku przekrojowych kwestii politycznych.** Zgodnie ze standardową praktyką dyskusje na temat zaleceń dla poszczególnych krajów dotyczących kształcenia, szkolenia i umiejętności odbyły się na forum Komitetu ds. Zatrudnienia z udziałem delegatów z Komitetu ds. Edukacji (EDUC). Zalecenia dla poszczególnych krajów związane ze zdrowiem zostały omówione na forum Komitetu Ochrony Socjalnej z udziałem ekspertów krajowych. **Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej podkreślają, że powtarzające się krótkie terminy na dyskusję i finalizację zaleceń dla poszczególnych krajów w komitetach mają negatywny wpływ na zdolność tych komitetów do konstruktywnego zaangażowania się w wielostronne dyskusje; apelują zatem o poważne refleksje nad kalendarzem przyszłych cykli semestru.**

Część 3

Główne ustalenia z przeprowadzonych przez Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej w ramach wielostronnego nadzoru przeglądów dotyczących realizacji stosownych wcześniejszych zaleceń dla poszczególnych krajów

Wielostronny nadzór stanowi jedno z zasadniczych zadań Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej w ramach europejskiego semestru¹¹. Wiąże się między innymi¹² z dogłębną oceną reform i inwestycji zainicjowanych na skutek zaleceń dla poszczególnych krajów wydanych przez Radę w poprzednich cyklach semestru. W związku z tym działania w zakresie wielostronnego nadzoru prowadzone przez Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej odgrywają zasadniczą rolę we wspieraniu wysiłków państw członkowskich na rzecz reform poprzez wymianę wiedzy na temat polityki i najlepszych praktyk oraz promowanie wspólnego rozumienia wyzwań specyficznych dla poszczególnych krajów z myślą o informowaniu Rady.

¹¹ W przypadku Komitetu ds. Zatrudnienia działanie to opiera się na art. 148 i 150 TFUE, natomiast w przypadku Komitetu Ochrony Socjalnej opiera się na art. 160 TFUE. [Rozporządzenie \(UE\) nr 1175/2011](#) (zmieniające rozporządzenie 1466/1997) wymienia Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej jako jedne z właściwych komitetów, które mają być zaangażowane w proces europejskiego semestru zgodnie z ich odpowiednimi kompetencjami. Dwie decyzje Rady ustanawiające te komitety (decyzja [2015/772](#), uchylająca decyzję 2000/98/WE w odniesieniu do Komitetu ds. Zatrudnienia; oraz decyzja [2015/773](#), uchylająca decyzję 2004/689/WE w odniesieniu do Komitetu Ochrony Socjalnej) także nadają im uprawnienia do wnoszenia wkładu we wszystkie aspekty europejskiego semestru w ich odpowiednich dziedzinach.

¹² W Komitecie ds. Zatrudnienia działania w zakresie wielostronnego nadzoru obejmują trzy aspekty: (i.) „przeglądy zaleceń dla poszczególnych krajów” w oparciu o wcześniejsze zalecenia dla poszczególnych krajów, a w odniesieniu do niektórych lat – ustalenia na podstawie narzędzi monitorowania stosowanych przez komitet; (ii.) „przeglądy tematyczne” w oparciu o zalecenia Rady przyjęte przez Radę EPSCO i skierowane do wszystkich państw członkowskich; oraz (iii.) „przegląd dialogu społecznego” na podstawie treści wytycznej dotyczącej zatrudnienia nr 7. Na forum Komitetu Ochrony Socjalnej, oprócz „przeglądów zaleceń dla poszczególnych krajów”, omawia się często wdrażanie zaleceń Rady na podstawie ustaleń ad hoc (np. dyskusji na temat planów krajowych).

W 2023 r., po powrocie do regularnego, lecz uproszczonego semestru w 2022 r., **Komitet Ochrony Socjalnej przywrócił tradycyjne podejście polegające na ocenie jedynie najnowszego zestawu zaleceń dla poszczególnych krajów**¹³ (tj. zaleceń wydanych w 2022 r.), natomiast **Komitet ds. Zatrudnienia opowiedział się za dodaniem do nowych zaleceń dla poszczególnych krajów na 2022 r. kilku dodatkowych wyzwań** określonych na podstawie swoich narzędzi monitorowania i postępów we wdrażaniu zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2019–2020. Kilka zaleceń dla poszczególnych krajów na 2022 r., które uznano za przedmiot wspólnego zainteresowania, poddano wspólnemu przeglądowi prowadzonemu przez Komitet Ochrony Socjalnej i Komitet ds. Zatrudnienia zgodnie z praktyką pomyślnie wprowadzoną w 2020 r. Jednocześnie **również w 2023 r. wymiar tematyczny nadal miał duże znaczenie i stanowił przedmiot dogłębnych dyskusji** na temat każdego obszaru polityki wchodzącego w zakres kompetencji komitetów. Tematyczne aspekty dyskusji w obu komitetach przyczyniły się do przygotowania wniosków horyzontalnych przedstawionych w niniejszej części.

W pierwszej połowie 2023 r. **Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej przeprowadziły 76 przeglądów dotyczących poszczególnych krajów**, w tym 5 przeglądów w obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, które to przeglądy zostały zrealizowane wspólnie przez oba komitety. Komitet ds. Zatrudnienia przeprowadził przeglądy dotyczące kształcenia, szkolenia i umiejętności (łącznie 19) z udziałem delegatów z Komitetu ds. Edukacji (EDUC), natomiast w pracach Komitetu ds. Zatrudnienia poświęconych dialogowi społecznemu (łącznie 7 przeglądów) uczestniczyli przedstawiciele partnerów społecznych UE i niektórych ich krajowych podmiotów powiązanych. Przeglądy w dziedzinie opieki zdrowotnej (łącznie 5) przeprowadzono na forum Komitetu Ochrony Socjalnej przy aktywnym udziale przedstawicieli krajowych ministerstw zdrowia. W przypadku wszystkich przeglądów dotyczących poszczególnych krajów oceny opierały się na sprawozdaniach państw członkowskich na temat środków podjętych w ostatnim czasie, a następnie na ocenach tych środków przez pozostałe państwa członkowskie i Komisję. Wnioski dotyczące poszczególnych krajów zostały wspólnie uzgodnione i są załączone do niniejszej opinii.

¹³ W 2020 r. komitety oceniły jedynie realizację zaleceń dla poszczególnych krajów na 2019 r., głównie w drodze procedury pisemnej ze względu na pandemię COVID-19. W 2021 r. komitety uzgodniły, że dokonają przeglądu wdrażania zaleceń dla poszczególnych krajów na 2020 r. (skoncentrowanych na pandemii COVID-19) uzupełnionych podzbiorem stosownych zaleceń dla poszczególnych krajów na 2019 r. (odnoszących się do nadal istotnych kwestii o charakterze strukturalnym). W 2022 r. potwierdzono podejście zastosowane w poprzednim roku, ale wprowadzono zmiany w celu zmniejszenia liczby przeglądów i uwzględnienia brakujących zaleceń dla poszczególnych krajów w 2021 r.: podczas gdy Komitet ds. Zatrudnienia korzystał ze swoich narzędzi monitorowania, aby ocenić adekwatność zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2020 i 2019 oraz określić ewentualne „nowe wyzwania” nieuwzględnione w poprzednich zaleceniach, Komitet Ochrony Socjalnej zwrócił się do państw członkowskich o niewycofywanie się z przeglądów i pogłębił przeprowadzane przeglądy poprzez bardziej szczegółowe dyskusje tematyczne na temat tych obszarów polityki.

3.1. Reformy w dziedzinie dialogu społecznego

W dniu 7 listopada 2022 r. Komitet ds. Zatrudnienia razem z europejskimi i krajowymi partnerami społecznymi dokonał dorocznego przeglądu dialogu społecznego. Aby ocenić jakość i skuteczność dialogu społecznego w świetle wytycznych dotyczących polityki zatrudnienia, przegląd z 2022 r. rozszerzono o dyskusję tematyczną na temat roli dialogu społecznego w zapewnianiu sprawiedliwej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej, a także o dyskusję na temat niektórych krajowych przykładów ram instytucjonalnych, zaangażowania partnerów społecznych w kształtowanie polityki oraz zdolności partnerów społecznych.

Podczas dyskusji tematycznej podkreślono, że transformacja w kierunku gospodarek i społeczeństw neutralnych klimatycznie wymaga podejścia obejmującego całą administrację i całe społeczeństwo. Kluczowe jest więc zadbanie o to, aby partnerzy społeczni mieli możliwości interakcji z podmiotami kierującymi tym procesem i byli angażowani w działania w ramach różnych podmiotów i poziomów administracji krajowej. W tym kontekście niektóre państwa członkowskie przyznały, że potrzebne są dalsze wysiłki w celu stworzenia odpowiednich ram konsultacji, zwłaszcza między partnerami społecznymi a organami ds. energii i klimatu, tak by można było w latach 2023–2024 uaktualnić krajowe plany w dziedzinie energii i klimatu. Jednocześnie podkreślono również, że z uwagi na wieloaspektowy charakter procesu transformacji i różnorodność wymaganych przemian, potrzebne są również oddzielne i systematyczne konsultacje z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. Zwracano uwagę także na lokalny wymiar zielonej transformacji: podkreślano, że należy zaangażować społeczności w opracowywanie projektów, które mogą mieć silny wpływ na lokalne gospodarki.

Przedstawiciele pracodawców zwracali uwagę w szczególności na współzależność między transformacją cyfrową a zieloną oraz na ważną rolę wymiaru sektorowego, zwłaszcza jeśli chodzi o podnoszenie i zmianę kwalifikacji pracowników z myślą o bardziej ekologicznej produkcji. W przypadku krajowych polityk szkoleniowych zaznaczono, że jednym z zasadniczych elementów wymagających większej koordynacji i szerszego uczenia się opartego na analizie porównawczej na szczeblu UE jest poprawa struktury programów nauczania i kwalifikacji oraz ich lepsza adaptacja do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Zwrócono uwagę także na niedawno przyjęte ramy odniesienia dla kompetencji w zakresie zrównoważonego rozwoju (GreenComp) jako ważne nowe narzędzie, któremu należy się lepiej przyjrzeć w ramach prac koordynacyjnych Komitetu ds. Zatrudnienia w trakcie 2023 r. Akcentowano złożoność, z którą nieuchronnie wiąże się ocena przyszłego zapotrzebowania na umiejętności, oraz fakt, że w związku z tym ważne jest wzmocnienie narzędzi prognozowania umiejętności. Związki zawodowe zwracały również uwagę na rolę, jaką w radzeniu sobie z obecnymi i przyszłymi niedoborami kwalifikacji może odegrać mobilność pracowników.

Podczas dyskusji tematycznej poruszono też kwestię wpływu wojny napastniczej Rosji przeciwko Ukrainie na ceny energii. Wspomniano o roli opodatkowania, ochrony socjalnej i potrzebie starannego ukierunkowania środków wsparcia na potrzebujące gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa. Niektórzy partnerzy społeczni i niektóre państwa członkowskie są zdania, że w celu łagodzenia wpływu rosnących cen energii i żywności na europejską gospodarkę czy skutecznego wspierania sprawiedliwej zielonej transformacji właściwy byłby mechanizm podobny do SURE. Mówiono także o możliwości wprowadzenia tymczasowego mechanizmu limitów cenowych na europejskim rynku gazu.

Podkreślono, że należy poczynić dobry użytek z dodatkowych zasobów, które rządy otrzymały z podatków od towarów i innych produktów w kontekście wysokiej inflacji.

Ważną rolę w tych dyskusjach mają do odegrania krajowi partnerzy społeczni z uwagi na częściowe pokrywanie się działań politycznych będących reakcją na kryzys energetyczny, w tym jeśli chodzi o finansowanie ochrony socjalnej, oraz z uwagi na ich rokowania zbiorowe, w tym na temat płac i dostępu do szkoleń.

Przeglądy dotyczące poszczególnych krajów pokazały, że we wszystkich państwach członkowskich – z niewieloma wyjątkami – ramy instytucjonalne dialogu społecznego są bardziej niż odpowiednie. Jednak niezwykle ważne jest, aby zaangażowanie partnerów społecznych nie było czysto formalne i aby zadbać o terminowe i konstruktywne konsultacje w trakcie całego procesu kształtowania polityki. Jakość konsultacji może również wzrosnąć, gdy ich podstawą będą ustalenia oparte na dowodach oraz oceny ex ante skutków proponowanych przepisów.

Odnotowano również, że – zwłaszcza w czasach kryzysów, takich jak kryzys wywołany pandemią COVID-19 czy rosnącymi cenami energii i żywności – kluczowe pozostaje znalezienie właściwej równowagi między koniecznością szybkiej reakcji ze strony rządu na pojawiające się potrzeby gospodarek i społeczeństw a potrzebą konstruktywnego zaangażowania partnerów społecznych poprzez zapewnienie im dostatecznego czasu na uwagi. W takim kontekście ważną rolę odgrywa również budowanie zdolności, gdyż partnerzy społeczni, którzy nie mają ich dostatecznie dużo, mogą mieć dodatkowe trudności z szybkim zaangażowaniem się w przemysłane konsultacje.

Zakres rokowań zbiorowych w niektórych państwach członkowskich pozostaje niepokojąco słaby, zwłaszcza w sektorze prywatnym, w innych zaś odnotowano spadek liczby członków. W niektórych przypadkach problemem pozostaje prawidłowa ocena reprezentatywności partnerów społecznych. Dla państw członkowskich, których to dotyczy, ważne będzie wykorzystanie funduszy EFS+ na lata 2021–2027 na skuteczne budowanie zdolności partnerów społecznych. Ponadto zgodnie z nową dyrektywą UE w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych niektóre państwa członkowskie powinny zwiększyć wysiłki na rzecz zapewnienia bardziej sprzyjających warunków i ustanowić plan działania na rzecz rokowań zbiorowych.

3.2. Reformy w dziedzinie segmentacji rynku pracy, opodatkowania pracy i pracy nierejestrowanej

W dniu 10 marca 2023 r. Komitet ds. Zatrudnienia dokonał dorocznego przeglądu opodatkowania pracy i segmentacji rynku pracy. Celem była ocena postępów w realizacji stosownych zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2019–2022 oraz w reagowaniu na dodatkowe wyzwania wskazane w Przeglądzie sytuacji w dziedzinie zatrudnienia i w tablicy wskaźników społecznych¹⁴. Poza przeglądami dotyczącymi poszczególnych krajów dyskusja tematyczna uwzględniła też główne ustalenia ze wspólnego sprawozdania o zatrudnieniu na 2023 r.

a. Opodatkowanie pracy

Ze względu na wzrost cen energii i żywności spowodowany rosyjską agresją na Ukrainę, w 2022 r. wiele państw członkowskich musiało wprowadzić środki łagodzące wpływ inflacji na gospodarstwa domowe i dochody pracowników. Niektóre państwa wykorzystały dostępną przestrzeń fiskalną, inne zaś zwiększyły dostępne zasoby, np. nakładając podatki na nieoczekiwane dochody przedsiębiorstw energetycznych. Inne starały się przeciwdziałać ryzyku wzrostu podatków dla niższych dochodów („drenaż podatkowy”) poprzez rewizję pułapek inflacyjnych.

¹⁴ Zgodnie z rozwiązaniami operacyjnymi uzgodnionymi na potrzeby procedury nadzoru wielostronnego w 2023 r., z uwagi na szeroki zakres wielu zaleceń dla poszczególnych krajów i dodatkowe wyzwania państwa członkowskie mogły wycofać się z przeglądu, w razie gdyby w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie odnotowały żadnych postępów. Z możliwości tej skorzystały **Belgia, Łotwa i Słowenia**. **Włochy i Słowacja** wycofały się z uwagi na szerszy zakres swoich zaleceń z 2022 r. w sprawie opodatkowania.

Jednak w wielu państwach członkowskich odnotowano też postępy w ekologizacji systemu podatkowego i w czynieniu go sprzyjającym dla zrównoważonego wzrostu za pomocą zachęt do działań przyjaznych środowisku i czynników zniechęcających do korzystania z paliw kopalnych. Jednak w kontekście wspierania inkluzywnego wzrostu w wielu państwach członkowskich nadal istnieje znaczne pole manewru, jeśli chodzi o przesunięcie opodatkowania z pracy i poprawę systemu podatków i świadczeń. Dobrze zaprojektowane krańcowe stawki podatkowe mogą zachęcać do uczestnictwa w rynku pracy, zwłaszcza drugich żywicieli rodziny, i zwiększać liczbę godzin pracy. Ponadto w wielu państwach członkowskich utrzymuje się wysoki klin podatkowy dla pracowników nisko uposażonych.

b. Segmentacja rynku pracy

Segmentacja rynków pracy w państwach członkowskich wciąż negatywnie oddziałuje na niektóre grupy, zwłaszcza młodych ludzi, kobiety, migrantów i osoby nisko wykwalifikowane.

W niektórych przypadkach na wysokim poziomie utrzymuje się wymuszona praca w niepełnym wymiarze, a wskaźnik przechodzenia z umów na czas określony na umowy na czas nieokreślony jest niski. Przez cały 2022 r. wiele państw członkowskich kontynuowało działania, aby promować umowy na czas nieokreślony jako typowe formy pracy, w tym poprzez zaostrzanie przepisów o ochronie zatrudnienia w odniesieniu do umów na czas określony i innych nietypowych form pracy. Reagowanie na nadużycia w stosowaniu nietypowych form pracy i samozatrudnienia oraz przeciwdziałanie pracy nierejestrowanej pozostaje priorytetem politycznym wielu państw członkowskich.

W tym celu większą częstotliwość inspekcji pracy uzupełniono dalszymi wymogami dotyczącymi korzystania z niektórych form zatrudnienia na czas określony, takich jak umowy zerogodzinowe. Jednak przepisy dotyczące wyłącznie jednego rodzaju umów mogą być nieskuteczne w rozwiązywaniu problemu segmentacji rynku pracy, ponieważ zainteresowanie pracodawców może jedynie przesunąć się na inne rodzaje nietypowych umów. Choć należy zachować pewien stopień elastyczności rynku pracy związanej z wahaniami cyklu koniunkturalnego, reformy powinny mieć na celu stworzenie spójnych ram promujących umowy na czas nieokreślony, sprzyjających przechodzeniu z zatrudnienia tymczasowego na stałe, zachęcających do szkoleń w miejscu pracy, zapewniających wszystkim dostęp do ochrony socjalnej oraz tworzących równe szanse dla przedsiębiorstw.

3.3. Reformy w dziedzinie kształcenia, szkolenia i umiejętności

W dniu 30 marca i 13 kwietnia 2023 r. Komitet ds. Zatrudnienia wspólnie z Komitetem ds. Edukacji (EDUC) dokonały dorocznego przeglądu kształcenia i umiejętności. Celem była ocena postępów w realizacji stosownych zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2019–2022 oraz w reagowaniu na dodatkowe wyzwania wskazane w Przeglądzie sytuacji w dziedzinie zatrudnienia i w tablicy wskaźników społecznych¹⁵. Poza przeglądami dotyczącymi poszczególnych krajów dyskusja tematyczna uwzględniła też ustalenia ze wspólnego sprawozdania o zatrudnieniu na 2023 r. oraz studium przypadku przedstawione przez Irlandię.

Na wyniki kształcenia i szkolenia w państwach członkowskich nadal duży wpływ ma pochodzenie społeczno-ekonomiczne osób uczących się. Głównymi czynnikami powstawania luk nadal są: niekorzystny status społeczno-ekonomiczny, pochodzenie ze środowisk migracyjnych, przynależność do mniejszości czy zamieszkiwanie na terenach wiejskich. Osoby uczące się znajdujące się w niekorzystnej sytuacji częściej niż inne grupy osiągają słabe wyniki w czytaniu, matematyce i naukach przyrodniczych i przedwcześnie kończą kształcenie lub szkolenie. Ponadto w przypadku dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz grup znajdujących się w trudnej sytuacji niższy niż średnia pozostaje udział we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem. Wprawdzie 13 państw członkowskich osiągnęło założony na 2030 r. cel europejskiego obszaru edukacji w odniesieniu do odsetka osób z wyższym wykształceniem, jednak niektóre państwa pozostają w tyle. W wielu krajach istotne i coraz większe są różnice między płciami. Choć kobiety osiągają lepsze od mężczyzn wyniki pod względem ogólnego wykształcenia wyższego, ich odsetek w dziedzinach STEM jest niższy. Państwa członkowskie borykają się z rosnącymi niedoborami nauczycieli, zwłaszcza przedmiotów STEM i na obszarach o niekorzystnej sytuacji społeczno-gospodarczej.

¹⁵ Zgodnie z rozwiązaniami operacyjnymi uzgodnionymi na potrzeby procedury nadzoru wielostronnego w 2023 r., z uwagi na szeroki zakres wielu zaleceń dla poszczególnych krajów i dodatkowe wyzwania państwa członkowskie mogły wycofać się z przeglądu, w razie gdyby w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie odnotowały żadnych postępów. Z możliwości tej skorzystały **Cypr, Niemcy i Węgry**.

W odpowiedzi na wyżej wymienione wyzwania państwa członkowskie wdrożyły lub wdrażają reformy pozwalające lepiej docierać do grup znajdujących się w trudnej sytuacji i przeciwdziałać rozbieżnościom regionalnym w dostępie do dobrej jakościowo edukacji oraz unowocześniać szkolnictwo wyższe, w tym za pomocą Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, funduszy polityki spójności i Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Ponadto podejmowane są wysiłki na rzecz dalszego wprowadzania do programów nauczania – od wczesnych etapów edukacji – kształcenia na rzecz cyfrowego, zielonego i zrównoważonego rozwoju.

Państwa członkowskie intensyfikują wysiłki na rzecz poprawy umiejętności nauczycieli (zwłaszcza umiejętności cyfrowych), a zarazem wdrażają środki mające zaradzić niedoborom w tym zawodzie, w tym poprzez zwiększanie jego atrakcyjności i wprowadzanie alternatywnych ścieżek do niego prowadzących. Ogłoszenie Europejskiego Roku Umiejętności może stanowić dla państw członkowskich bezprecedensową okazję do uświadomienia obywatelom UE, jak ważne jest rozwijanie umiejętności, w tym z myślą o osiągnięciu głównego celu UE na 2030 r. i odnośnych celów krajowych w zakresie umiejętności. Dowody wskazują na utrzymywanie się rozbieżności w uczestnictwie w uczeniu się dorosłych: osoby w założeniu bardziej tego potrzebujące (np. nisko wykwalifikowane) uczestniczą w nim dużo rzadziej niż osoby lepiej wykształcone. Uczestnictwo w uczeniu się jest również mniejsze wśród osób mieszkających na obszarach wiejskich, co pokazuje, że należy poprawić infrastrukturę szkoleniową i kontynuować inwestowanie w uczenie się na odległość.

Mimo zwiększonych wysiłków we wszystkich państwach członkowskich można by traktować umiejętności cyfrowe jeszcze bardziej priorytetowo w polityce szkoleniowej, zwłaszcza w państwach, w których odsetek dorosłych posiadających co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe jest niski. W takich przypadkach należy również w dalszym ciągu przeciwdziałać lukom w umiejętnościach cyfrowych, zwłaszcza jeśli dotyczy to kobiet, osób o niskich kwalifikacjach, bezrobotnych i biernych zawodowo.

Kilka państw członkowskich wprowadziło lub planuje wprowadzić politykę podnoszenia i zmiany kwalifikacji w celu zaradzenia rosnącemu niedoborowi kwalifikacji w sektorach o wysokim popycie (takich jak opieka zdrowotna) i niedopasowaniu umiejętności do popytu oraz w celu dostosowania umiejętności pracowników do zmieniającego się świata pracy, w tym przy wsparciu zasobów dostępnych w ramach EFS+ i NextGenerationEU. Coraz częściej testowane są mikropoświadczenia i indywidualne rachunki szkoleniowe jako sposób na to, by możliwości uczenia się były bardziej otwarte, elastyczne i dostosowane do indywidualnych potrzeb. W kontekście kurczących się rynków pracy i niskiego bezrobocia państwa członkowskie coraz częściej wprowadzają środki szkoleniowe skierowane przede wszystkim do osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji, których potencjał pozostaje niewykorzystany.

Coraz bardziej rośnie również świadomość, że ważne są solidne i wiarygodne narzędzia prognozowania umiejętności. Problemem pozostaje, w pewnych okolicznościach, lepsze włączanie systemów gromadzenia informacji na temat umiejętności do polityki kształcenia i szkolenia.

3.4. Reformy w dziedzinie aktywnych polityk rynku pracy i publicznych służb zatrudnienia

W dniu 31 marca 2023 r. Komitet ds. Zatrudnienia dokonał dorocznego przeglądu aktywnych polityk rynku pracy i publicznych służb zatrudnienia. Celem była ocena postępów w realizacji stosownych zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2019–2022 oraz w reagowaniu na dodatkowe wyzwania wskazane w Przeglądzie sytuacji w dziedzinie zatrudnienia i w tablicy wskaźników społecznych¹⁶. Przed przeglądami krajowymi odbyła się dyskusja tematyczna oparta na głównych ustaleniach ze sprawozdania o zatrudnieniu na 2023 r., informacjach od przewodniczącego sieci publicznych służb zatrudnienia oraz przeprowadzonej przez Francję prezentacji projektu na temat terytoriów o zerowym bezrobociu długotrwałym.

¹⁶ Zgodnie z rozwiązaniami operacyjnymi uzgodnionymi na potrzeby procedury nadzoru wielostronnego w 2023 r., z uwagi na szeroki zakres wielu zaleceń dla poszczególnych krajów i dodatkowe wyzwania państwa członkowskie mogły wycofać się z przeglądu, w razie gdyby w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie odnotowały żadnych postępów. Z możliwości tej skorzystały **Bulgaria i Węgry**.

W 2022 r. we wszystkich państwach członkowskich UE zatrudnienie nadal rosło. Wskaźnik zatrudnienia w UE-27, wynoszący 74,9% w czwartym kwartale 2022 r., był o dwa punkty procentowe wyższy niż przed pandemią. Utrzymują się jednak znaczne luki między państwami członkowskimi i między różnymi grupami społeczno-ekonomicznymi. Aby można było osiągnąć cele w zakresie zatrudnienia przewidziane na 2030 r. w planie działania na rzecz wdrożenia „Europejskiego filaru praw socjalnych”, nadal potrzebne są wysiłki na rzecz promowania dobrych jakościowo możliwości zatrudnienia i na rzecz zwiększania wskaźnika zatrudnienia wśród kobiet, młodych ludzi, osób o niskich kwalifikacjach, osób z niepełnosprawnościami, osób ze środowisk migracyjnych i mniejszości etnicznych. Wobec pozytywnych zmian na rynku pracy niepokojący jest niewielki wzrost bezrobocia długotrwałego.

Ponieważ zdecydowana większość gospodarek europejskich mierzy się z szybkim wzrostem niedoborów siły roboczej i kwalifikacji, państwa członkowskie i ich publiczne służby zatrudnienia coraz bardziej koncentrują się na polityce szkoleniowej (zwłaszcza umiejętnościach ekologicznych i cyfrowych) oraz na zawodach i sektorach o wyższym popycie (np. opieka zdrowotna i turystyka), w tym w celu wspierania trwałego wchodzenia na rynek pracy. Panuje jednak świadomość, że należy poprawić jakość wsparcia udzielanego grupom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji, i wprowadzone zostały środki w tym celu, zwłaszcza aby wzmocnić doradztwo i poradnictwo zawodowe oraz działania informacyjne.

Jednak w wielu państwach członkowskich UE odsetek osób poszukujących pracy i uczestniczących w interwencjach w ramach polityki rynku pracy utrzymuje się poniżej 40%, a wydatki na aktywną politykę rynku pracy wynoszą poniżej 2% PKB, co pokazuje, że należy wzmocnić ofertę dobrze zaprojektowanych środków i wysiłki na rzecz ich inkluzywności. W tym kontekście trwają działania mające poprawić świadczenie usług przez publiczne służby zatrudnienia i zdolności tych służb, w tym poprzez narzędzia cyfrowe oraz ulepszone narzędzia prognozowania rynku pracy i umiejętności. Jednak poziom dojrzałości organizacyjnej i zdolności publicznych służb zatrudnienia w państwach członkowskich pozostaje nierównomierny i wciąż potrzebne są wysiłki m.in. w celu poprawy partnerstw i współpracy z innymi podmiotami, takimi jak instytucje kształcenia i szkolenia oraz pracodawcy.

Wsparcie z funduszy spójności oraz wdrażanie Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności pomagają wielu państwom członkowskim sprostać najważniejszym wyzwaniom we wdrażaniu aktywnej polityki rynku pracy. Kształtowanie polityki mogłoby jednak zyskać na bardziej systematycznej ocenie wcześniejszych interwencji.

3.5. Reformy w dziedzinie uczestnictwa kobiet w rynku pracy, obejmujące dostęp do wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz opieki długoterminowej

W dniu 24 maja 2023 r. Komitet ds. Zatrudnienia i Komitet Ochrony Socjalnej dokonały dorocznego przeglądu w kwestiach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, takich jak ochrona socjalna, wsparcie dochodu i dostęp do usług (zwłaszcza związane z usługami uczestnictwo kobiet w rynku pracy). Celem była ocena postępów w realizacji stosownych zaleceń dla poszczególnych krajów na lata 2019–2022. Przeglądy były oparte na prezentacji tematycznej przygotowanej przez Komisję, która bazowała także na ustaleniach zawartych we wspólnym sprawozdaniu o zatrudnieniu na 2023 r.

W wielu państwach UE utrzymują się znaczne różnice między płciami zarówno pod względem uczestnictwa w rynku pracy, jak i intensywności pracy: odsetek pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze wśród zatrudnionych kobiet utrzymuje się na poziomie o 20 punktów procentowych wyższym niż średnia UE dla mężczyzn. Obowiązki opiekuńcze, w tym wobec osób wymagających opieki długoterminowej i dzieci, nadal są w wielu państwach członkowskich jednym z głównych czynników utrudniających uczestnictwo kobiet w rynku pracy i zatrudnienie w pełnym wymiarze, co powoduje, że ok. 7,7 mln kobiet pozostaje poza rynkiem pracy. Wpływ rodzicielstwa na zatrudnienie kobiet nadal jest w UE bardzo negatywny (-10,6 pkt proc.), a w niektórych państwach członkowskich luki są szczególnie duże. Na szczeblu UE udział dzieci w wieku poniżej 3 lat we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem wzrósł w 2021 r. do 36,2%. Jednak sytuacja w państwach członkowskich jest bardzo zróżnicowana: wiele z nich pozostaje w tyle za zmienionymi celami barcelońskimi.

Widać jednak ogólne postępy w zapewnianiu dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, a zwłaszcza w poszerzaniu dostępnych miejsc i wspieraniu rodzin o niskich dochodach w dostępie do usług. W niektórych przypadkach zwiększono uczestnictwo poprzez obniżenie wieku uprawniającego do kształcenia obowiązkowego. Mimo wysiłków nadal istnieją poważne wyzwania w zakresie zwiększania dostępu dzieci o niekorzystnym statusie społeczno-ekonomicznym oraz dostosowywania wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami lub wymagającymi szczególnej opieki.

Zaradzenie wysokiemu poziomowi nieformalności, złym warunkom pracy i niedoborowi kwalifikacji w sektorze opieki długoterminowej pozostaje kluczowy dla zapewnienia dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej. Wdrażane są środki mające rozwinąć opiekę środowiskową, rozszerzyć usługi domów opieki i stworzyć dzienne ośrodki opieki długoterminowej. W niektórych przypadkach aby zaradzić niedoborom personelu, zapewniono dodatkowe finansowanie na szkolenia personelu pielęgniarstwa i wspieranie opiekunów nieformalnych.

Odnotowano również wysiłki na rzecz wzmocnienia niezbędnej koordynacji między różnymi władzami i szczeblami rządu, która często jest potrzebna, aby można było rozszerzyć usługi wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem oraz opieki długoterminowej i poprawić ich jakość.

Aby rozszerzyć ofertę wspomnianych usług, w tym budować i odnawiać placówki oraz tworzyć miejsca dla dzieci, szeroko wykorzystywano unijne fundusze, zwłaszcza Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+). Aby zapewnić przyszłą trwałość wdrożonych środków, niezbędny jest należyty namysł.

Utrzymują się wyzwania, jeśli chodzi o ułatwianie dostępu do opieki nad dziećmi i opieki długoterminowej dla przesiedlonych dzieci i osób z Ukrainy, które uciekły z kraju po rosyjskiej agresji, w tym z myślą o integracji ukraińskich kobiet na rynku pracy.

3.6. Reformy w dziedzinie ochrony socjalnej i włączenia społecznego

Polityka ochrony socjalnej i włączenia społecznego wspiera rozwój indywidualny, zwiększa spójność społeczną, sprzyja pozytywnym wynikom na rynku pracy i stymuluje wzrost gospodarczy. Dobrze funkcjonujące systemy ochrony socjalnej mogą łagodzić wpływ kryzysów i wstrząsów na jednostkę i społeczeństwo, czego dowodem jest pandemia COVID-19 lub obecna wysoka inflacja i gwałtownie rosnące koszty energii.

Podczas wcześniejszych prac Komitetu Ochrony Socjalnej¹⁷ stwierdzono pewne słabości w systemach ochrony socjalnej i włączenia społecznego państw członkowskich, w tym pod względem adekwatności i zakresu różnych świadczeń, zwłaszcza dla pracowników niestandardowych i osób samozatrudnionych. Zmieniające się rynki pracy, rozwój technologiczny i zmiany demograficzne wymagają ciągłego dostosowywania i doskonalenia europejskich systemów zabezpieczenia społecznego.

„Europejski filar praw socjalnych” i związany z nim plan działania to ramy polityczne na szczeblu UE mające zachęcać do reform politycznych. Wśród licznych inicjatyw pojętych w ramach planu działania zalecenie Rady z 2019 r. w sprawie dostępu pracowników oraz osób samozatrudnionych do ochrony socjalnej oraz zalecenie Rady z 2023 r. w sprawie odpowiedniego dochodu minimalnego zapewniającego aktywne włączenie wskazują państwom członkowskim kierunek poprawy systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego.

Wsparcie na rzecz krajowych reform jest też dostępne w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności: na dotacje i pożyczki związane ze środkami ochrony socjalnej i włączenia społecznego w osiemnastu państwach członkowskich przeznaczonych zostało 13,4 mld EUR¹⁸. Opracowane przez te państwa krajowe plany odbudowy i zwiększania odporności obejmują szeroki zakres reform i inwestycji mających wzmocnić systemy ochrony socjalnej pod względem skuteczności, jakości i odporności, zależnie od potrzeb danego kraju.

¹⁷ Roczne sprawozdanie Komitetu Ochrony Socjalnej, 2021 r.

¹⁸ Austria, Belgia, Chorwacja, Cypr, Czechy, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Litwa, Łotwa, Niemcy, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Szwecja, Włochy.

a. Ustalenia horyzontalne z przeglądów dotyczących poszczególnych krajów

W ramach swoich dorocznych wielostronnych przeglądów wdrażania zaleceń Komitet Ochrony Socjalnej przeanalizował w kwietniu 2023 r. wyniki dziewięciu państw członkowskich, które otrzymały zalecenie w obszarze ochrony socjalnej i włączenia społecznego. Na wspólnym posiedzeniu z Komitetem ds. Zatrudnienia, które odbyło się w maju, oceniono wdrożenie pięciu dodatkowych, uznanych za przedmiot wspólnego zainteresowania obu komitetów, zaleceń dla poszczególnych krajów. Osiem z ocenionych zaleceń zawiera odniesienia dotyczące skuteczności krajowych systemów ochrony socjalnej pod względem adekwatności, ukierunkowania i zakresu świadczeń wsparcia dochodu w połączeniu z dostępem do usług. Pięciu państwom członkowskim zalecono wzmocnienie oferty mieszkań socjalnych lub mieszkań przystępnych cenowo. Zalecenia dotyczące zapewniania przystępnej cenowo i wysokiej jakości opieki długoterminowej oraz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, w kontekście wspierania uczestnictwa kobiet w rynku pracy, skierowano do dwóch państw członkowskich.

Dokonane przez Komitet Ochrony Socjalnej przeglądy dotyczące poszczególnych krajów wykazały, co następuje:

- Podejmowane są pewne znaczące wysiłki na rzecz zreformowania istniejących **systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego**, w ramach których państwa członkowskie wykorzystują doświadczenia zdobyte podczas kryzysu związanego z COVID-19, by opracować bardziej trwałe środki mogące poprawić funkcjonowanie ich systemów krajowych. Obejmuje to zintegrowane świadczenie różnych świadczeń pieniężnych i rzeczowych w połączeniu z dostępem do wysokiej jakości usług społecznych oraz środki zapewniające skuteczną koordynację między służbami działającymi na rzecz włączenia społecznego oraz (ponownej) integracji na rynku pracy. Ponieważ większość przedstawionych reform znajduje się w fazie początkowej, konieczne są solidne monitorowanie i ocena wyników, by zapewnić ciągłą adekwatność i powodzenie reform.

- Ponadto kilka państw członkowskich poddanych przeglądowi koncentruje się na rozwiązywaniu wyzwań związanych z ubóstwem poprzez poprawę adekwatności i zakresu świadczeń (m.in. Węgry, Portugalia i Łotwa) na przykład poprzez zapewnienie odpowiedniej indeksacji świadczeń w kontekście obecnych wysokich stóp inflacji (m.in. Łotwa). Poprawa skuteczności krajowych siatek bezpieczeństwa poprzez ich uproszczenie i usprawnienie jest jednym z obszarów zainteresowania dla Portugalii, Łotwy i Finlandii, a Polska i Węgry zgłaszają ukierunkowane środki obejmujące określone grupy wiekowe lub obszary udzielania świadczeń i dostępu do usług.
- Przeglądy **dotyczące sytuacji w zakresie mieszkalnictwa** potwierdziły, że koszty mieszkaniowe mogą stanowić poważne wyzwanie dla gospodarstw domowych, zwłaszcza w większych miastach i dla gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji. W państwach objętych przeglądem istnieje szeroka polityczna świadomość tych wyzwań i zaangażowanie na rzecz działań politycznych poprzez plany, reformy i inwestycje. Dostrzega się, że ramy monitorowania i koordynacja polityki mieszkaniowej z uzupełniającymi politykami (np. wsparciem dochodu) i usługami (np. transport) to elementy niezbędne dla powodzenia takich działań.
- Państwa poddane przeglądowi informują o różnorodnych środkach ustawodawczych lub inwestycyjnych mających na celu zwiększenie podaży mieszkań, w tym mieszkań socjalnych lub mieszkań na wynajem po przystępnych cenach. Środki te wymagają jednak znacznych nakładów finansowych i czasu na realizację, co może opóźnić zapewnianie dostępu do odpowiednich mieszkań, nawet gdy plany i polityki zostały już opracowane. Obecny okres wysokiej inflacji może stanowić dodatkowe wyzwanie dla już wdrożonych strategii.

- Podejmowane są również wysiłki na rzecz wzmocnienia ram prawnych i zdolności administracyjnych różnych organów zaangażowanych w zapewnianie przystępnych cenowo mieszkań (Hiszpania, Litwa). Szczególną uwagę zwraca się również na świadczenie usług dla osób o szczególnych potrzebach, takich jak zapewnianie mieszkań dla osób z niepełnosprawnościami, wdrażanie polityk „najpierw mieszkanie” na rzecz osób bezdomnych, polityk przeciwdziałania segregacji i zapobieganie eksmisjom (Węgry, Dania).
- Wspólne przeglądy Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej dotyczące **świadczenia wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem** w kontekście uczestnictwa kobiet w rynku pracy wykazały, że konieczne są dodatkowe wysiłki na rzecz zwiększenia oferty tych usług i poprawy ich przystępności cenowej. Rozwiązanie tych problemów umożliwiłoby rodzicom dostęp do pracy w pełnym wymiarze czasu, a także poprawiłoby dobrostan dzieci. Ponadto, ponieważ prawie jedna czwarta dzieci jest zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, nadal konieczne będą ukierunkowane wysiłki na rzecz wsparcia zagrożonych dzieci i ich rodziców.

b. Wyniki dyskusji tematycznej – ochrona socjalna i włączenie społeczne

Dyskusja tematyczna w ramach Komitetu Ochrony Socjalnej dotycząca tego obszaru polityki koncentrowała się na roli świadczeń i oferty usług w ograniczaniu ubóstwa i (ponownej) integracji na rynku pracy. Została wsparta prezentacją badania rozpoznawczego pt. *Exploratory study: filling in the knowledge gaps and identifying strengths and challenges in the effectiveness of Member States' minimum income schemes* [Wypełnianie luk w wiedzy oraz określenie mocnych stron i wyzwań w zakresie skuteczności systemów dochodu minimalnego w państwach członkowskich]. W dyskusji, która się następnie wywiązała, delegaci rozważali, w jaki sposób różne elementy kształtowania polityki mogą na siebie wpływać i jakie są czynniki decydujące o powodzeniu zintegrowanego udzielania świadczeń pieniężnych i polityk aktywizacji.

Dyskusja wykazała, że:

- Państwa członkowskie uznają polityki społeczne za inwestycję i korzystny czynnik, ponieważ reformy w dziedzinie ochrony socjalnej i włączenia społecznego mogą wspierać wzrost gospodarczy i promować zatrudnienie.
- W wielu państwach członkowskich trwa modernizacja systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego zgodnie z zasadami aktywnego włączenia, w ramach których to reform kładzie się m.in. nacisk na odpowiednie wsparcie dochodu, wspieranie integracji społecznej i uczestnictwa w rynku pracy, a także na świadczenie przystępnych cenowo usług wysokiej jakości. Aby reformy te zakończyły się sukcesem, powinny uwzględniać cały zakres świadczeń i usług społecznych, które wspierają poszczególne osoby w całym ich cyklu życia, oraz brać pod uwagę interakcje między różnymi elementami wsparcia dochodu. Takie zintegrowane podejście powinno zmniejszyć zależność beneficjentów od świadczeń i ich podatność na zagrożenia, a jednocześnie zapewnić odpowiednie zasoby finansowe na walkę z ubóstwem i wsparcie rodzin o niskich dochodach i osób znajdujących się w trudnej sytuacji.
- Systemy dochodu minimalnego są ważnym elementem krajowych systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego. W niemal wszystkich krajach europejskich systemy dochodu minimalnego są niewystarczające, aby utrzymać beneficjentów powyżej progu ubóstwa. Chociaż istniejący szeroki wachlarz uzupełniających świadczeń pieniężnych i rzeczowych może zapewnić dodatkowe wsparcie, w większości przypadków świadczenia takie podlegają dodatkowym ocenom sytuacji majątkowej i procedurom składania wniosków. Uproszczenie i usprawnienie udzielania świadczeń powinno poprawić adekwatność systemów ochrony dochodów. W związku z utrzymującą się obecnie wysoką inflacją podkreślano znaczenie regularnej indeksacji i mechanizmów automatycznego dostosowywania wsparcia dochodu.

- Znalezienie odpowiedniej równowagi między zapewnieniem adekwatności świadczeń społecznych a tworzeniem zachęt do pracy nadal stanowi duży problem dla państw członkowskich. W większości państw programy pomocy społecznej tworzone są w taki sposób, by udzielanie świadczeń było powiązane ze środkami na rzecz aktywizacji. Aby ułatwić podejmowanie pracy lub zwiększyć intensywność pracy, niektóre państwa stosują zachęty finansowe poprzez tymczasowe wycofywanie świadczeń (mechanizm degresywny), gdy poszczególne osoby wchodzi na rynek pracy lub uczestniczą w szkoleniu w miejscu pracy lub programach prac publicznych. Oprócz zachęt finansowych dostępne są środki aktywnych polityk rynku pracy, w tym programy szkoleń i podnoszenia kwalifikacji, dopłaty do wynagrodzeń oraz tymczasowe programy prac publicznych lub środowiskowych mające pomagać w integracji na rynku pracy. Jednak udział beneficjentów dochodu minimalnego w środkach aktywnych polityk rynku pracy nie jest zawsze gwarantowany lub ogranicza się do udziału w pracach publicznych.
- Podkreślono istnienie zjawiska niekorzystania ze świadczeń oraz potrzebę zbadania przeszkód i regularnej oceny istniejących systemów w celu opracowywania skutecznych polityk. Za sposoby zwalczania przeszkód i lepszego udzielania świadczeń i dostarczania usług uznano dalsze uproszczenie i zwiększenie przejrzystości systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego, przy wsparciu technologii cyfrowych.
- Wysiłki na rzecz poprawy zasięgu i adekwatności systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego należy uzupełniać rozważaniami na temat sposobów finansowania tych systemów, ponieważ do kwestii adekwatności i stabilności należy podchodzić w sposób kompleksowy. Choć bilans różnych źródeł finansowania jest specyficzny dla każdego państwa członkowskiego, należy kontynuować refleksję nad nowymi i alternatywnymi źródłami finansowania.
- I wreszcie wzajemne uczenie się i wymianę najlepszych praktyk i innowacyjnych podejść uznano za wysoce skuteczne narzędzia ułatwiające wspólne rozumienie powiązanych wyzwań i wspierające wysiłki państw członkowskich w zakresie reform.

3.7. Reformy w obszarze emerytur

Krajowe systemy emerytalne stanowią jeden z głównych obszarów reform strukturalnych od samego początku stosowania procesu europejskiego semestru. W związku z perspektywami starzenia się społeczeństwa, malejącej liczby Europejczyków w wieku produkcyjnym i zmian na rynkach pracy państwa członkowskie pracowały nad wieloma reformami mającymi na celu ograniczenie wydatków na emerytury, przy jednoczesnym utrzymaniu sprawiedliwości i równości międzypokoleniowej swoich systemów emerytalnych. W szczególności wysiłki na rzecz ochrony adekwatności emerytur nabrały w ostatnich latach znaczenia, co zaobserwowano w przygotowanym przez Komitet Ochrony Socjalnej i Komisję Europejską sprawozdaniu z 2021 r. na temat adekwatności emerytur, i co potwierdzono również we wspólnym sprawozdaniu o zatrudnieniu na 2022 r.

Z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) można uzyskać wsparcie na środki będące częścią krajowym reform emerytalnych. Krajowe plany odbudowy i zwiększania odporności czternastu państw członkowskich obejmują środki w zakresie reform systemów emerytalnych lub minimalnych świadczeń emerytalnych¹⁹.

a. Ustalenia horyzontalne z przeglądów dotyczących poszczególnych krajów

W tym kontekście w lutym 2023 r. Komitet Ochrony Socjalnej dokonał przeglądu postępów poczynionych przez osiem państw członkowskich w dziedzinie emerytur w odpowiedzi na zalecenia dla poszczególnych krajów wydane im w 2022 r. Większość tych zaleceń koncentrowała się na kwestiach stabilności fiskalnej, przy czym zalecenia w tym zakresie skierowane do trzech państw zawierały elementy dotyczące adekwatności, sprawiedliwości i równości, a wskazanie potrzeby przeprowadzenia globalnej reformy systemu emerytalnego zawarto w zaleceniach dla dwóch państw. Większość państw członkowskich poddanych przeglądowi otrzymywała podobnie sformułowane zalecenia dla poszczególnych krajów w poprzednich cyklach europejskiego semestru, co świadczy o długoterminowym i strukturalnym charakterze zaobserwowanych wyzwań.

¹⁹ Belgia, Niemcy, Hiszpania, Chorwacja, Łotwa, Litwa, Malta, Niderlandy, Austria, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia i Szwecja.

Dyskusje na forum Komitetu Ochrony Socjalnej wykazały, że poddane przeglądowi państwa członkowskie dostrzegają zidentyfikowane wyzwania i podejmują kroki w celu ich rozwiązania. Odnotowano szeroki wachlarz środków:

- W większości państw członkowskich objętych przeglądem podejmowane są konkretne działania w celu zbadania problemów i przygotowania reakcji politycznej. Działania te obejmują szczegółowe sprawozdania okresowe na temat funkcjonowania systemu emerytalnego i ustanowienie specjalnych komisji zajmujących się reformami emerytalnymi (np. w Czechach, Niemczech, Irlandii, Luksemburgu i na Węgrzech).
- Państwa członkowskie uznają, że ogólne działania na rzecz większego uczestnictwa w rynku pracy lub konkretne wspieranie zatrudniania starszych pracowników może poprawić stabilność fiskalną systemu emerytalnego. Podczas gdy w większości państw członkowskich objętych przeglądem (z wyjątkiem Francji) nie planuje się dalszych działań mających na celu podniesienie ustawowego wieku emerytalnego, wprowadza się środki, takie jak obniżenie składek na ubezpieczenia społeczne, współfinansowanie, listy polecające, szkolenia lub poradnictwo zawodowe, mające na celu podniesienie rzeczywistego wieku przejścia na emeryturę i zachęcanie do odroczonego przechodzenia na emeryturę (Czechy, Irlandia, Polska).
- Aby sprostać wyzwaniom związanym ze stabilnością, kilka państw członkowskich podejmuje kroki w celu zwiększenia dochodów systemu ubezpieczeń emerytalnych poprzez podnoszenie wysokości składek lub poszerzanie podstawy finansowania (Niemcy, Irlandia). W niektórych państwach członkowskich objętych przeglądem ustanowiono specjalne fundusze mające pomóc w zlikwidowaniu deficytu w systemach ubezpieczeń emerytalnych (np. w Luksemburgu).
- W niektórych państwach członkowskich poddanych przeglądowi podejmuje się również wysiłki na rzecz utrzymania lub poprawy sprawiedliwości systemów emerytalnych. We Francji podejmowane są kroki w celu wprowadzenia ambitnej i kompleksowej reformy, natomiast w Niemczech i Niderlandach rozważa się dalsze rozwijanie systemów emerytur zakładowych i emerytur indywidualnych.

Komitet Ochrony Socjalnej z zadowoleniem przyjął zgłoszone środki i pozytywnie ocenił wysiłki państw członkowskich. Jednocześnie dyskusje na forum komitetu pokazały, że konieczne będą dalsze działania w celu pełnego zrealizowania wymogów określonych w zaleceniach dla poszczególnych krajów, ponieważ w wielu przypadkach zgłoszone środki nie zostały jeszcze wdrożone, a w innych proces legislacyjny jest na wczesnym etapie.

b. Wyniki dyskusji tematycznej – emerytury

Oprócz przeglądów dotyczących poszczególnych krajów Komitet Ochrony Socjalnej zaangażował się również w dyskusję horyzontalną dotyczącą środków podejmowanych przez wszystkie państwa członkowskie w celu ochrony poziomu życia osób na emeryturze w kontekście wysokiej inflacji i gwałtownie rosnących kosztów energii. Wyniki dyskusji przedstawiono poniżej.

W 2022 r. roczna stopa inflacji w Europie osiągnęła rekordowo wysoki poziom 9,2%, czyli była około trzykrotnie wyższa niż w 2021 r. Ceny energii, które mocno wzrosły w następstwie rosyjskiej inwazji na Ukrainę, są jednymi z głównych czynników napędzających gwałtowny wzrost inflacji, gdzie ceny konsumpcyjne w zakresie mieszkań, wody, gazu i energii elektrycznej wzrosły o 18% w ciągu jednego roku²⁰.

²⁰ Eurostat, zbiór danych źródłowych *prc_hicp_aind*, pobrany 22.05.2023.

Choć rosnące ceny mają wpływ na wszystkie gospodarstwa domowe (znajdujące się w trudnej sytuacji), mogą powodować szczególne wyzwania dla osób na emeryturze. W porównaniu z ludnością w wieku produkcyjnym emerytów charakteryzuje ogólnie słabsze zdrowie. Do tego w mniejszym stopniu kontrolują dostosowywanie się do zmieniających się okoliczności i są w tym względzie mniej elastyczni, ponieważ nie mogą łatwo zmieniać swoich wzorców konsumpcji ani podejmować dodatkowych prac w celu uzupełnienia swoich dochodów. Indeksacja emerytur, która jest jednym z głównych źródeł korekty dochodów, odbywa się zwykle z pewnym opóźnieniem (zazwyczaj raz w roku), a w większości przypadków przeprowadzana jest na poziomie niższym od wzrostu płac. Ponadto zakres, w jakim korekta inflacyjna wpływa na emerytury, może również zależeć od ogólnej struktury systemu emerytalnego. Samotne osoby starsze i osoby starsze zagrożone ubóstwem są również szczególnie dotknięte gwałtownym wzrostem cen energii i są stosunkowo bardziej zagrożone ubóstwem energetycznym.

W tym kontekście dyskusja tematyczna na forum Komitetu Ochrony Socjalnej koncentrowała się na środkach podejmowanych przez państwa członkowskie w celu ochrony poziomu życia osób na emeryturze. W jej ramach potwierdzono, że:

- Rządy w całej UE zaczęły interweniować za pomocą środków z zakresu polityki w celu łagodzenia skutków rosnących cen towarów i energii już w 2021 r., ale sytuacja po rosyjskiej inwazji na Ukrainę wymagała dalszego wzmocnienia ich reakcji.
- Ze względu na potrzebę zapewnienia szybkiej reakcji większość państw początkowo zdecydowała się na działania polegające na udzielaniu wsparcia ogółowi społeczeństwa, choć wprowadzono również pewne środki uzależnione od wysokości dochodów lub środki skierowane do konkretnych grup znajdujących się w trudnej sytuacji. Tę drugą grupę środków uznaje się za pozytywne rozwiązanie, ponieważ nieukierunkowane wsparcie budzi poważne obawy fiskalne: wiąże się z ryzykiem, że osoby najbardziej potrzebujące wsparcia nie otrzymają go w wystarczającym stopniu i może podsycać dalszą presję inflacyjną.

- Środki nieukierunkowane zgłoszone przez państwa członkowskie mają głównie charakter tymczasowy, choć niektóre państwa podjęły kroki w celu zwiększenia dochodów poprzez podniesienie poziomu świadczeń (w tym emerytur nieskładkowych np. w Hiszpanii) lub poprzez rozszerzenie grupy osób uprawnionych. Wiele państw wprowadziła dopłaty – albo w celu zwiększenia dochodów albo w celu bezpośredniego pokrywania rachunków za energię. Wiele z nich wprowadziło dotacje uzależnione od poziomu zużycia energii elektrycznej, gazu lub ogólnie energii do celów ogrzewania w sezonie zimowym. Niektóre państwa członkowskie wprowadziły pułapy cenowe lub obniżyły VAT na energię.
- Jeśli chodzi o osoby na emeryturze, reakcja polityczna państw członkowskich polegała w dużej mierze na dostosowywaniu istniejących mechanizmów indeksacji emerytur. Mechanizmy takie istnieją w całej UE; umożliwiają one wzrost emerytur w powiązaniu ze wzrostem cen, wynagrodzeń lub połączeniem tych czynników. W zdecydowanej większości przypadków emerytury są indeksowane raz w roku. W niektórych państwach stosuje się nadzwyczajną aktualizację lub mechanizm korzystniejszej indeksacji w przypadku, gdy inflacja lub wzrost płac przekraczają określony próg (np. w Czechach, Luksemburgu), lub wypłaca się dodatek, jeżeli wzrost PKB przekracza określony poziom (na Węgrzech). Dotkliwość i szybki rozwój obecnego kryzysu dotyczącego kosztów utrzymania doprowadziły w wielu państwach członkowskich do wzmocnienia lub przyspieszenia środków indeksacji, czasem z mocą wsteczną (np. w Finlandii, na Węgrzech, we Włoszech, na Litwie, Łotwie, Malcie, w Rumunii, Słowacji i Słowenii). W obecnym okresie nadzwyczajnego wzrostu inflacji, charakteryzującego się również spadkiem płac realnych, indeksacja emerytur może być korzystniejsza niż indeksacja płac, jednak wiąże się to ze znacznymi kosztami finansowymi, w związku z czym stopień, w jakim takie rozwiązanie można stosować, będzie zależał od istniejącej przestrzeni fiskalnej i preferencji krajowych.

- Kilka państw członkowskich wprowadziło dodatkowe środki lub ukierunkowało niektóre ze swoich ogólnych środków na emerytów o niskich dochodach. Działania takie obejmują płatności uzależnione od sytuacji majątkowej lub wysokości dochodów (w Chorwacji, Polsce, Danii), dodatki do najniższych emerytur (na Cyprze), (ponowne) wprowadzenie 13. emerytury (w Polsce i na Węgrzech) i uzależniona od sytuacji majątkowej wypłata 14. emerytury (w Polsce), wprowadzenie lub zwiększenie istniejących dodatków mieszkaniowych lub dodatków do ogrzewania (w Czechach, Finlandii, Szwecji, Irlandii i Słowenii).

Ponadto dyskusja potwierdziła, że biorąc pod uwagę dotkliwość i przewidywane utrzymywanie się kryzysu dotyczącego kosztów utrzymania, istnieje możliwość dalszej wymiany informacji – w kontekście działań Komitetu Ochrony Socjalnej w zakresie wzajemnego uczenia się – na temat środków wsparcia planowanych lub wdrażanych przez państwa członkowskie.

3.8. Reformy w obszarze opieki zdrowotnej

Dobry stan zdrowia poprawia dobrostan obywateli i jest warunkiem niezbędnym długoterminowego wzrostu gospodarczego i społecznego. Pandemia COVID-19 uwypukliła istniejące ograniczenia europejskich systemów opieki zdrowotnej i zwiększyła potrzebę poprawy ich funkcjonowania i gotowości na ewentualne przyszłe zdarzenia kryzysowe. Dlatego też niektóre państwa członkowskie rozpoczęły reformy mające na celu wspieranie bardziej odpornych systemów opieki zdrowotnej, już w latach 2021 i 2022, gdy pandemia wciąż się rozwijała.

Bieżące wysiłki reformatorskie państw członkowskich obejmują środki mające na celu sprostanie wyzwaniom związanym z pandemią (takie jak modernizacja placówek opieki zdrowotnej i poprawa zdolności w zakresie zdrowia publicznego), ale również środki mające na celu sprostanie bardziej strukturalnym wyzwaniom związanym z dostępem do opieki zdrowotnej i niedoborem siły roboczej. W 2020 r. odnotowano bardzo znaczny wzrost wydatków na profilaktykę zdrowotną (26%), choć liczony od niskiego udziału bazowego w budżecie (poniżej 3% całkowitych wydatków na opiekę zdrowotną w 2019 r.) oraz w dużej mierze wynikający z wprowadzonych środków reagowania na kryzys związany z COVID-19.

Z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) można uzyskać znaczące wsparcie na działania w zakresie reform krajowych. W tym celu krajowe plany odbudowy i zwiększania odporności wszystkich 27 państw członkowskich obejmują specjalne inwestycje na rzecz reform systemów opieki zdrowotnej, o łącznej wartości przekraczającej 43 mld EUR.

a. Ustalenia horyzontalne z przeglądów dotyczących poszczególnych krajów – opieka zdrowotna

W 2022 r. osiem państw członkowskich otrzymało zalecenia dla poszczególnych krajów dotyczące opieki zdrowotnej. Zalecenia te obejmują wiele wymiarów i dotyczą wielu kwestii: wydano cztery zalecenia dotyczące wyzwań związanych z reformami podstawowej opieki zdrowotnej (Grecja, Polska, Węgry, Litwa), a także reformami profilaktyki zdrowotnej (Węgry, Litwa) oraz stosowania rozwiązań e-zdrowia (Polska). Dwa zalecenia dotyczą kwestii adekwatności i równości (Grecja, Łotwa), jedno z zaleceń dotyczy niedoborów siły roboczej (Niderlandy), jedno – integrowania usług opieki zdrowotnej i usług społecznych (Estonia), a jedno – stabilności fiskalnej (Słowenia). Ponieważ trzy zalecenia zawierają odniesienia do innych powiązanych obszarów polityki (opieka długoterminowa w przypadku Estonii i Słowenii oraz ochrona socjalna w przypadku Łotwy), zostały one poddane przeglądowi przez komitet w ramach specjalnych sesji poświęconych opiece długoterminowej oraz ochronie socjalnej i włączeniu społecznemu.

Przeglądy dotyczące poszczególnych krajów w zakresie opieki zdrowotnej wykazały, co następuje:

- Państwa członkowskie dostrzegają wielowymiarowy charakter wyzwań stojących przed ich systemami opieki zdrowotnej i uznają potrzebę stosowania całościowego podejścia. Uznają też potrzebę istnienia silnych siatek bezpieczeństwa dla zapewniania dostępu do opieki zdrowotnej osobom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji, a także strategiczną potrzebę skutecznej koordynacji między systemami socjalnymi i systemami opieki zdrowotnej, a także koordynacji między szczeblem krajowym, regionalnym i lokalnym.

- Państwa poddane przeglądowi koncentrują się głównie na profilaktyce i promocji zdrowia (Węgry, Litwa, Polska), a także na poprawie zarządzania systemem opieki zdrowotnej i na usprawnieniu świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej (Węgry, Grecja, Litwa).
Prowadzone są również prace nad rozwojem telemedycyny i innych rozwiązań cyfrowych (Litwa, Polska). Takie wysiłki mogłyby nie tylko poprawić dostępność opieki i promować lepsze wyniki w zakresie ochrony zdrowia dla ludności, ale również zmniejszyć zapotrzebowanie na wyspecjalizowany personel medyczny i kosztowną opiekę szpitalną. W przypadku telemedycyny należy nadal zwracać uwagę na przepaść cyfrową, która ma związek z ograniczonymi umiejętnościami cyfrowymi i utrudnionym dostępem do technologii informatycznych, w szczególności wśród użytkowników starszych lub osób ze środowisk szczególnie wrażliwych. Aby promować powszechny dostęp do dobrej jakości opieki zdrowotnej, konieczne może być utrzymanie mieszanego – cyfrowego i fizycznego – świadczenia usług opieki zdrowotnej.
- Starzenie się społeczeństwa i rosnące zapotrzebowanie na dobrej jakości usługi opieki zdrowotnej wywierają dodatkową presję w kontekście istniejących już niedoborów i dysproporcji regionalnych, jeśli chodzi o dostępność pracowników służby zdrowia. Większość państw członkowskich poddanych przeglądowi (Węgry, Grecja, Litwa) podejmuje kroki w celu zwiększenia atrakcyjności zawodów medycznych poprzez poprawę warunków pracy, podniesienie wynagrodzeń lub zapewnienie zachęt niefinansowych, takich jak możliwości szkoleniowe, w celu przyciągnięcia dodatkowego personelu medycznego i skuteczniejszego zatrzymywania obecnych pracowników. Niderlandy przyznają, że dalsze istotne zwiększanie liczby pracowników służby zdrowia może w perspektywie długoterminowej stać w sprzeczności ze stabilnością fiskalną, dlatego koncentrują swoją uwagę na zwiększeniu wydajności siły roboczej, w tym poprzez poszukiwanie rozwiązań organizacyjnych sprzyjających wydajności i poprzez wykorzystanie technologii. Za kluczowe dla trwałego rozwiązania problemu siły roboczej uznano także przekierowanie świadczenia usług ze szpitali do podstawowej opieki zdrowotnej oraz skuteczniejsze strategie profilaktyki i promocji zdrowia.

- Wiele zgłoszonych reform i inwestycji, które mogą zaradzić pozostałym wyzwaniom, znajduje się w początkowej fazie wdrażania. Oczekuje się, że skutki tych reform będą widoczne w nadchodzących okresach, w związku z czym konieczne będzie prowadzenie stałego monitorowania i oceny, również z myślą o wprowadzaniu w razie potrzeby dalszych dostosowań.

b. Wyniki dyskusji tematycznej – opieka zdrowotna

W ramach prac związanych z europejskim semestrem Komitet Ochrony Socjalnej zaangażował się również w dyskusję horyzontalną, która skupiła się *na głównych cechach niedawnych i obecnych reform dotyczących dostępu do opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia psychicznego, w szczególności w kwestii profilaktyki i świadczenia usług społecznych w zakresie zdrowia psychicznego, dostępności wyszkolonego personelu i finansowania*. Wprowadzeniem do dyskusji było nakreślenie sytuacji horyzontalnej przez Komisję Europejską i Europejskie Obserwatorium Polityki i Systemów Opieki Zdrowotnej, a także analiza przykładów przygotowana przez Portugalię.

Dyskusja jasno wykazała, że:

- Państwa członkowskie dostrzegają, iż problemy ze zdrowiem psychicznym mają znaczący wpływ społeczny. Zły stan zdrowia psychicznego niekorzystnie wpływa na ogólny dobrostan i jakość życia poszczególnych osób. Może to prowadzić do problemów ze zdrowiem fizycznym i powodować negatywne skutki, jeśli chodzi o interakcje społeczne oraz wyniki edukacyjne i zawodowe. Ponadto choroby psychiczne mogą wiązać się ze znacznymi kosztami ekonomicznymi, ze względu na spadek wydajności, większą zależność od programów opieki społecznej, a także kosztowne interwencje w zakresie opieki zdrowotnej.
- Uważa się, że można w znacznej mierze zapobiegać wystąpieniu chorób psychicznych. Ponieważ wiele spośród czynników ryzyka takich chorób – m.in. ubóstwo, zadłużenie, bezrobocie, niezdrowy styl życia czy brak dostępu do mieszkań – nie jest objętych zakresem systemu opieki zdrowotnej, potrzebne jest zintegrowane, międzysektorowe podejście do problemów ze zdrowiem psychicznym.

- Pandemia COVID-19 spowodowała bezprecedensowe pogorszenie zdrowia psychicznego ludności. Ograniczenie kontaktów osobistych i inne restrykcje wprowadzone przez państwa członkowskie w celu zapobieżenia rozprzestrzenianiu się wirusa skutkowały ograniczeniem możliwości interakcji społecznych, przez co u wielu osób pogłębiło się poczucie osamotnienia i izolacji²¹. W związku z ogólną nieprzewidywalnością charakteryzującą pandemię i powodowanym przez nią pogłębiającym się brakiem stabilności gospodarczej i bezpieczeństwa finansowego zwiększyła się liczba osób zgłaszających stres psychiczny oraz objawy depresji i zaburzeń lękowych²². Jednocześnie pandemia zakłóciła dostęp do wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego i pogłębiła istniejące niedobory personelu, powodując w całej Europie długi czas oczekiwania, zatory i wzrost niezaspokojonego zapotrzebowania na opiekę zdrowotną. Przyspieszone wykorzystanie narzędzi telemedycyny – wprowadzone w odpowiedzi na pandemię jako strategia bezpośredniego łagodzenia jej skutków – do pewnego stopnia pomogło zmniejszyć część obciążeń, także w odniesieniu do dostępu do opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia psychicznego.
- Państwa członkowskie UE jeszcze przed wybuchem pandemii COVID-19 czyniły starania na rzecz poprawy dostępu do opieki i wsparcia, obecnie jednak wiele wdrażanych lub planowanych środków podejmowanych jest w ramach krajowych planów odbudowy i zwiększania odporności. Kilka państw członkowskich zainicjowało długoterminowe reformy międzysektorowe i podejmuje kroki w celu włączenia usług w zakresie zdrowia psychicznego do podstawowej opieki zdrowotnej z myślą o poprawie dostępności i skuteczności. Podejmowane są również wysiłki na rzecz przeniesienia opieki w zakresie zdrowia psychicznego z placówek opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej, m.in. poprzez rozwijanie lokalnych zespołów ds. zdrowia psychicznego oraz usług interwencji kryzysowej.

²¹ Eurofound, Nivakoski, S., Ahrendt, D., Mascherini, M., i in., *Living, working and COVID-19 (Update April 2021): mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year* [Życie, praca i COVID-19 (aktualizacja kwiecień 2021 r.) – zdrowie psychiczne i spadek zaufania w całej UE wraz z kolejnym rokiem pandemii], Urząd Publikacji, 2021.

²² Eurofound (2022), *Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty* [Piąta część badania dotyczącego wpływu COVID-19 na życie i pracę: życie w nowej erze niepewności], Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.

- W czasie pandemii podjęto szereg dalszych kroków. Wiele państw członkowskich skupiło się na kwestii samoopieki i na poprawie kompetencji w zakresie zdrowia psychicznego – opracowano nowe portale informacyjne lub uruchomiono poradnie telefoniczne lub mające zapobiegać samobójstwom linie telefoniczne. Poczyniono dodatkowe wysiłki w celu rozszerzenia zasięgu opieki zdrowotnej poprzez zmianę zasad zwrotu kosztów i zwiększenie liczby osób uprawnionych do świadczeń w zakresie zdrowia psychicznego. Zintensyfikowano szkolenie dodatkowego personelu medycznego, a niektóre kraje oferują pracownikom służby zdrowia szkolenia w zakresie podstawowych umiejętności psychologicznych. Poza systemem medycznym działania podejmowane na szczeblu unijnym i krajowym, by chronić miejsca pracy i dochody oraz pomóc w przechodzeniu na pracę z domu, przyczyniły się nie tylko do wsparcia dochodów, lecz także zdrowia psychicznego ludności w wieku produkcyjnym.
- Patrząc w przyszłość, państwa członkowskie uznają, że niezbędne są dalsze wysiłki na rzecz zaradzenia problemom ze zdrowiem psychicznym, a także potrzebne są lepsze dane i wzmocnione monitorowanie oddziaływania wprowadzonych środków z zakresu polityki. Znaczenie profilaktyki i wczesnej interwencji w rozwiązywaniu problemów ze zdrowiem psychicznym jest powszechnie uznawane, dlatego szereg państw członkowskich prowadzi kampanie uświadamiające i programy wczesnej interwencji mające na celu rozpoznanie i leczenie chorób psychicznych na wczesnym etapie. W celu poprawy kompetencji emocjonalnych i społecznych wśród dzieci oraz promowania ogólnego poczucia dobrostanu psychicznego od najmłodszych lat niektóre państwa członkowskie wprowadzają środki na rzecz promocji zdrowia psychicznego w szkołach. Dostrzega się także, jak ważne jest angażowanie różnych zainteresowanych stron, takich jak organizacje społeczeństwa obywatelskiego, ale także pacjenci i ich rodziny, w opracowywanie polityki i usług w zakresie zdrowia psychicznego. Takie zaangażowanie może pomóc w zapewnieniu, by te polityki i usługi były dostosowane do potrzeb osób dotkniętych chorobami psychicznymi.

- Niedobór pracowników uznano za jedną z głównych przeszkód w zapewnianiu wysokiej jakości i skutecznej opieki w zakresie zdrowia psychicznego i wsparcia w tej dziedzinie osobom tej opieki i tego wsparcia potrzebującym. Rozwiązanie problemu tych niedoborów będzie wymagało kompleksowego podejścia obejmującego wysiłki na rzecz zwiększenia atrakcyjności zawodu i poprawy możliwości dalszego szkolenia oraz na rzecz rozszerzenia zestawu umiejętności, m.in. poprzez zapewnianie podstawowego szkolenia psychologicznego pracowników socjalnych i pracowników służby zdrowia. W rozwiązaniu problemu niedoboru pracowników może także pomóc rozwój telezdrowia i innych innowacyjnych modeli opieki.

3.9. Reformy w obszarze opieki długoterminowej

Jak podkreślono w sprawozdaniu Komitetu Ochrony Socjalnej i Komisji Europejskiej z 2021 r. dotyczącym opieki długoterminowej²³ oraz w europejskiej strategii w dziedzinie opieki, można się spodziewać, że starzenie się populacji europejskich doprowadzi do znacznego wzrostu zapotrzebowania na przystępne cenowo i dobre jakościowo usługi opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej, a jednocześnie będzie mniej osób w wieku produkcyjnym zdolnych świadczyć takie usługi lub je finansować.

Pandemia COVID-19 uwidoczniła istniejące słabości systemowe w krajowych systemach opieki. Wysokie wskaźniki umieralności w placówkach opieki długoterminowej, trudności w zapewnieniu ciągłości opieki oraz ogólnie niekorzystne konsekwencje dla dobrostanu osób starszych i opiekunów uwypukliły potrzebę zaradzenia wyzwaniom strukturalnym i wzmocnienia odporności systemów opieki długoterminowej. Wymaga to starannego wyważenia względów adekwatności i stabilności, a jednocześnie zwrócenia uwagi na to, że zgodnie z przewidywaniami opieka długoterminowa będzie jedną z najszybciej rosnących pozycji wydatków socjalnych.

²³ 2021 Long-term Care Report [Sprawozdanie z 2021 r. dotyczące opieki długoterminowej].

W zaleceniu Rady z 2022 r. w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej²⁴ określono ramy przyszłych reform i inwestycji, natomiast możliwości finansowania oferuje finansowanie unijne, w szczególności EFS+ i Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF). Państwa członkowskie w szerokim zakresie wykorzystują te możliwości – osiemnaście państw²⁵ przewidziało w swoich krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności środki reformujące opiekę długoterminową, na łączną kwotę sięgającą 7,3 mld EUR. Postępy we wdrażaniu tego zalecenia będą monitorowane w kontekście europejskiego semestru i społecznej otwartej metody koordynacji.

a. Ustalenia horyzontalne z przeglądów dotyczących poszczególnych krajów – opieka długoterminowa

W ramach prac związanych z europejskim semestrem Komitet Ochrony Socjalnej dokonał w marcu 2022 r. przeglądu wyników czterech państw (Austrii, Belgii, Estonii i Słowenii), które otrzymały zalecenia w obszarze opieki długoterminowej. We wszystkich czterech zaleceniach dla poszczególnych krajów istotnym elementem są obawy dotyczące stabilności fiskalnej, jednak zakres polityczny wydanych zaleceń obejmuje również aspekty adekwatności, dostępności różnych miejsc świadczenia opieki, przystępności cenowej, jakości, a także integracji opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej. Piąte zalecenie wydane dla Polski koncentruje się na zapewnianiu opieki długoterminowej w kontekście uczestnictwa kobiet w rynku pracy i zostało poddane przeglądowi dokonanemu wspólnie z Komitetem ds. Zatrudnienia.

²⁴ Zalecenie Rady w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej.

²⁵ Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Estonia, Hiszpania, Francja, Chorwacja, Włochy, Litwa, Łotwa, Polska, Portugalia, Rumunia, Szwecja, Słowacja, Słowenia.

Przeglądy dotyczące poszczególnych krajów wykazały, co następuje:

- Wszystkie państwa członkowskie poddane przeglądowi podejmują kroki w celu poprawy świadczenia odpowiedniej i stabilnej fiskalnie opieki długoterminowej dobrej jakości w kontekście starzenia się społeczeństwa. Ponieważ wiele zgłoszonych środków nie zostało jeszcze wdrożonych lub obowiązuje od bardzo krótkiego czasu, należy nadal oceniać ich skuteczność i wpływ fiskalny. Ponadto wiele ze zgłoszonych środków ma sprostać konkretnym wyzwaniom związanym z systemami opieki długoterminowej, a nie wprowadzać zmiany systemowe.
- Wysiłki na rzecz poprawy stabilności systemów opieki obejmują zmiany ustawodawcze mające na celu uregulowanie i wyeliminowanie regionalnych różnic w dostępie (w Austrii, Estonii) lub zreformowanie systemu ubezpieczeń zdrowotnych i opieki długoterminowej (w Słowenii). Belgia ustanowiła ramy regulacyjne, które obejmują normę wzrostu wydatków lub mają na celu rozwiązanie problemu niedopasowania podaży i zapotrzebowania w zakresie opieki rezydencjalnej.
- Odnotowano większy nacisk na zapewnienie osobom starszym lepszej jakości i alternatywnych form zakwaterowania, w tym poprzez zaproponowane inwestycje w usprawnienie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej (Austria, Belgia, Słowenia), przygotowanie krajowych norm jakości (Słowenia) lub ustanowienie norm minimalnych dla opieki domowej, jak również opracowanie wskazówek i zdefiniowanie odpowiednich ról instytucji rządowych na szczeblu centralnym i lokalnym (Estonia). *Pielęgniarki środowiskowe*, wyznaczone jako główne osoby odpowiadające za kontakty i ułatwiające interakcje między osobami, którymi się opiekują, a świadczeniodawcami, są ważnym elementem, jeśli chodzi o wysiłki podejmowane przez Austrię.

- Zwrócono uwagę na wyzwania związane z siłą roboczą (Austria, Belgia); są one rozwiązywane poprzez środki wsparcia dla osób odbywających wstępne szkolenie w zakresie opieki pielęgniarskiej i opiekuńczej, zwiększanie atrakcyjności pracy w sektorze opieki długoterminowej (Austria) oraz działania na rzecz podnoszenia i zmiany kwalifikacji (Estonia), a także poprzez zapewnianie różnych form wsparcia opiekunom nieformalnym. Potencjał cyfryzacji i innych innowacyjnych rozwiązań również zajmuje istotne miejsce.

b. Wyniki dyskusji tematycznej – opieka długoterminowa

Dyskusja tematyczna w tym obszarze polityki opierała się na prezentacji badania dotyczącego modeli ochrony socjalnej w zakresie opieki długoterminowej w UE. W badaniu przeanalizowano kwestię przewagi usług formalnych w porównaniu z korzystaniem z opieki nieformalnej, a także przyjrzano się różnym rodzajom interwencji państwa (świadczenia pieniężne i usługi). Stwierdzono, że modele, które najlepiej zaspokajają potrzeby w zakresie opieki długoterminowej, opierają się na solidnych usługach publicznych, przy czym kluczową rolę odgrywają świadczenia rzeczowe. W modelach przeciwnych ograniczona interwencja państwa oznacza niskie wskaźniki zasięgu opieki oraz zwiększone ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego osób starszych wymagających opieki długoterminowej.

W tym kontekście dyskusja tematyczna na forum Komitetu Ochrony Socjalnej skupiła się na kwestii zapewnienia dostępu do przystępnych cenowo, wysokiej jakości usług opieki długoterminowej, przy jednoczesnym uwzględnieniu podstawowej potrzeby zachowania stabilności, a także na równowadze między świadczeniem usług opieki formalnej a opieką nieformalną:

- Pomimo różnorodności krajowych systemów opieki długoterminowej w Europie i znacznych różnic pod względem organizacji, świadczenia i finansowania opieki długoterminowej w poszczególnych państwach członkowskich, nadal istnieją wspólne wyzwania dotyczące dostępu, przystępności cenowej, jakości i siły roboczej.

- Sprostanie tym wyzwaniom wymaga szeregu różnych reform. Biorąc pod uwagę silne powiązania opieki długoterminowej z ochroną socjalną, opieką zdrowotną i zatrudnieniem, niezbędne są kompleksowe i przekrojowe działania. Jako niezbędne elementy zestawu działań politycznych wskazano podejścia oparte na profilaktyce i wczesnej interwencji, włączenie opieki długoterminowej do podstawowej opieki zdrowotnej oraz lepsze ukierunkowanie usług opieki długoterminowej za pomocą podejścia skoncentrowanego na człowieku.
- Zaspokojenie rosnącego zapotrzebowania na opiekę długoterminową jest w znacznym stopniu uzależnione od dostępności wystarczającej liczby wyszkolonych opiekunów. Zmiany w strukturze rodziny, a także zwiększone uczestnictwo kobiet w rynku pracy prawdopodobnie doprowadzą do ograniczenia dostępności opieki nieformalnej. Pomimo znacznego potencjału w zakresie tworzenia miejsc pracy sektor opieki długoterminowej charakteryzuje się obecnie złymi warunkami pracy, niskimi płacami i dużą rotacją. W tym kontekście za jeden z kluczowych obszarów działania uznano zwiększenie atrakcyjności sektora opieki, w tym poprzez lepsze warunki pracy i wyższe wynagrodzenie oraz możliwości szkolenia. Konieczne może być podjęcie dalszych środków w odpowiedzi na potrzeby opiekunów nieformalnych; chodzi m.in. o zaliczanie opieki do okresów składkowych, wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego i urlop wytchnieniowy. Ponieważ zdecydowaną większość pracowników sektora, a także opiekunów nieformalnych, stanowią kobiety, środki mające służyć poprawie warunków pracy w tym sektorze wspierają też równość płci.
- Należy również sprawić, aby osoby potrzebujące miały zapewniany dostęp do opieki bez nadmiernego obciążenia finansowego. Mając to na względzie, kilka państw podejmuje starania na rzecz ujęcia formalnej opieki długoterminowej w ramach swojego systemu ochrony socjalnej. Bez tej ochrony łączne koszty opieki długoterminowej są dla wielu Europejczyków zbyt wysokie.

- Państwa członkowskie dokładają również starań, aby zwiększyć opłacalność usług opiekuńczych, w tym poprzez wykorzystanie nowych technologii i skupienie się na wczesnej interwencji i profilaktyce. Zapewnienie właściwej równowagi między modelem opieki rezydencjalnej a strategiami dotyczącymi starzenia się we własnym domu, w tym opieki domowej i środowiskowej, należy do ważnych elementów krajowych programów reform. Może to mieć pozytywny wpływ na dobrostan jednostki, a przy tym zwiększać efektywność wydatków. Jednocześnie można się spodziewać, że na skutek starzenia się europejskiego społeczeństwa wzrośnie odsetek słabszych osób starszych, co oznacza zapotrzebowanie na opiekę rezydencjalną, w związku z czym konieczne jest dokonanie starannej oceny przyszłych potrzeb, aby zagwarantować, że placówki pielęgnacyjno-opiekuńcze będą się wywiązywać ze swoich zobowiązań wobec osób starszych.
- Przeprowadzone dyskusje potwierdziły również, że konieczna jest poprawa jakości i dostępności danych, aby umożliwić opracowanie skutecznych polityk i środków mających odpowiedzieć na potrzeby starzejącego się społeczeństwa w zakresie opieki długoterminowej. W związku z tym Komitet Ochrony Socjalnej, za pośrednictwem swojej grupy roboczej ds. wskaźników, będzie kontynuować współpracę z Komisją nad opracowaniem wspólnych unijnych wskaźników dotyczących opieki długoterminowej, a w szczególności nad ustanowieniem ram wskaźników pozwalających monitorować wdrażania zalecenia Rady w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej.

Załączniki:

- 1. Wyniki przeglądów Komitetu ds. Zatrudnienia dotyczących poszczególnych krajów w 2023 r.**
- 2. Wyniki przeglądów Komitetu Ochrony Socjalnej dotyczących poszczególnych krajów w 2023 r.**
- 3. Wyniki wspólnych przeglądów Komitetu ds. Zatrudnienia i Komitetu Ochrony Socjalnej dotyczących poszczególnych krajów w 2023 r.**